

CZU: 343.545(478)

DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.4011965>**LATURA SUBIECTIVĂ A INFRAȚIUNII DE PROXENETISM****Eduard CALMAȚUI***Universitatea de Stat din Moldova*

Prezentul articol conține analiza laturii subiective a infracțiunii prevăzute la art.220 din Codul penal al Republicii Moldova. Ca rezultat al acestei analize, se ajunge la concluzia că proxenetismul se săvârșește numai cu intenție directă. Scopul infracțiunii examinate constă în practicarea prostituției de către o altă persoană. În calitate de motiv al proxenetismului cel mai frecvent evoluează „interesul material”. *Inter alia*, se arată că lipsa sintagmei „cu bună știință” în contextul circumstanței agravante specificate la alin.(2) lit.b) art.220 CP RM este susceptibilă să genereze o interpretare extensivă defavorabilă.

Cuvinte-cheie: *proxenetism, prostituție, intenție directă, motiv, scop, interes material.*

SUBJECTIVE SIDE OF PIMPING

This article is dedicated to the analysis of the subjective side of the crime provided in art.220 of the Criminal Code of the Republic of Moldova. As a result of this analysis, it is concluded that pimping is committed only with direct intent. The purpose of the examined crime is considered practicing the prostitution by another person. The “material interest” most often evolves as a reason for pimping. *Inter alia*, it is shown that the lack of the phrase “knowingly” in the context of the aggravating circumstance specified in paragraph (2) letter b) of art.220 of the Criminal Code of the Republic of Moldova is likely to generate an unfavorable extensive interpretation.

Keywords: *pimping, prostitution, direct intention, motive, purpose, material interest.*

Introducere

În doctrina juridică prin „latura subiectivă a componentei infracțiunii” se înțelege partea interioară a infracțiunii, care determină atitudinea psihică a făptuitorului față de fapta prejudiciabilă săvârșită și de urmările acesteia, sub raportul conștiinței, voinței și emoțiilor sale [1, p.232]. *Generaliter*, latura subiectivă se caracterizează prin semnele sale: vinovăția, scopul, motivul, emoțiile. Spre deosebire de vinovăție, ce caracterizează oricare infracțiune, motivul și scopul prezintă relevanță la calificarea faptei numai atunci când evoluează în calitate de semne constitutive sau de circumstanțe atenuante ori agravante; în celelalte cazuri, motivul și scopul pot prezenta importanță la individualizarea pedepsei.

Este în genere admis că pentru latura subiectivă a actului de conduită a omului este caracterizantă și totodată determinantă acțiunea a doi factori inerenti vieții psihice a persoanei: conștiința sau factorul intelectual și voința sau factorul volitiv. Prezența acestor doi factori și specificul interacțiunii lor în geneza și realizarea actului de conduită socialmente periculos sunt determinante pentru existența vinovăției [2, p.156].

Codul penal al Republicii Moldova nu definește noțiunea de vinovăție, dar reglementează *expressis verbis* formele acesteia în art.17 (infracțiunea săvârșită cu intenție) și în art.18 (infracțiunea săvârșită din imprudență). În literatura de specialitate, prin vinovăție se înțelege atitudinea psihică a persoanei față de fapta prejudiciabilă săvârșită care contravine legii penale, exprimată în formele prevăzute de lege și care dezvăluie legătura proceselor intelective, volitive și afective ale psihicului persoanei cu fapta săvârșită și, prin urmare, stă la baza imputării subiective, a calificării infracțiunii și a determinării limitelor răspunderii penale [3, p.179-180].

Rezultate și discuții

In concreto, în cazul infracțiunii prevăzute la alin.(1) art.220 CP RM vinovăția presupune atitudinea psihică a persoanei care a atins vârsta de 16 ani față de acțiunile (în sens larg) de îndemn, determinare la prostituție, înlesnire a practicării prostituției ori de tragere de foloase de pe urma practicării prostituției.

Așa cum rezultă din dispoziția specificată la alin.(1) art.220 CP RM în coroborare cu art.17 CP RM, infracțiunea de proxenetism poate fi comisă numai cu intenție. Vinovăția sub forma intenției manifestată de făptuitor la săvârșirea acțiunilor prejudiciabile rezultă *ex re*, adică din materialitatea faptei. Or, este de neconceput ca oricare dintre modalitățile faptice: „îndemn”, „determinare”, „înlesnire”, „tragere de foloase de pe urma practicării prostituției” să se săvârșescă din imprudență.

Referitor la tipul intenției, în literatura de specialitate română s-a apreciat că „în unele variante de comitere a infracțiunii (de proxenetism – *n.a.*)¹, de exemplu, în cazul determinării la prostituție sau constrângerii la prostituție, forma de vinovăție este intenția directă. În mod diferit, pentru cei care obțin foloase de pe urma acestei acțiuni, se poate concepe ca formă a vinovăției și intenția indirectă caracterizată prin acceptarea acestor situații, chiar dacă ele nu au fost urmărite de făptuitor” [4, p.476]. În consonanță cu această opinie este și alegația: „Infracțiunea (proxenetismul – *n.a.*) se comite cu intenție directă sau indirectă” [5, p.51].

Nu putem să preluăm aceste exegeze și să le extrapolăm la norma incriminatoare examinată. În ce ne privește, suntem de acord cu acei autori care apreciază că proxenetismul se comite numai cu intenție directă [6, p.1179; 7, p.226; 8, p.508]. Această accepțiune este dictată de specificul structurii infracțiunii de proxenetism care este una formală. Or, așa cum se arată în literatura de specialitate [9, p.206; 10, p.159], în cazul infracțiunilor cu componente formale vinovăția se poate manifesta doar sub forma intenției directe. În ipoteza săvârșirii unei infracțiuni cu componentă formală, circumstanța că o persoană își dă seama că comite o faptă socialmente periculoasă implică și dorința de a o comite. Săvârșirea faptei de către o persoană este întotdeauna dorită de către ea, cu excepția cazului în care fapta este comisă sub influența unei forțe insurmontabile sau a constrângerii fizice ori a altor circumstanțe care împiedică libertatea de exprimare [11, p.328].

În modalitatea de îndemn la prostituție, proxenetismul se consideră consumat din momentul îndemnului la prostituție, indiferent dacă persoana îndemnată a luat ulterior hotărârea de a practica sau nu prostituția. În modalitatea de determinare la prostituție, proxenetismul se consideră consumat din momentul luării de către victimă a hotărârii de a practica prostituția, indiferent dacă această hotărâre a fost realizată sau nu. În modalitatea de înlesnire a practicării prostituției, proxenetismul se consideră consumat dacă, prin ajutorul acordat de făptuitor, a fost facilitată practicarea sau continuarea practicării prostituției. În fine, în modalitatea de tragere de foloase de pe urma practicării prostituției de către o altă persoană, proxenetismul se consideră consumat din momentul obținerii de către făptuitor, chiar și o singură dată, a foloaselor patrimoniale de pe urma practicării prostituției de către o altă persoană [12, p.42].

Fiind o componentă formală, făptuitorul nu poate să admită survenirea unor urmări prejudiciabile din moment ce acestea nu au fost inserate în textul normei prevăzute la art.220 CP RM. Așadar, în ipoteza proxenetismului, subiectul infracțiunii înțelege semnificația acțiunilor pe care le întreprinde și le dorește.

De menționat că și în practică, în dese cazuri, cei abilitați cu aplicarea legii, în contextul aprecierii laturii subiective a infracțiunilor de proxenetism, au concretizat anume intenția directă [13-20].

Intenția directă presupune întrunirea cumulativă a două elemente: elementul intelectual și elementul volitiv. Referitor la factorul intelectual al intenției, în contextul alin.(1) art.220 CP RM, sfera conștientului presupune conștientizarea de către făptuitor a caracterului relațiilor sociale împotriva cărora se îndreaptă comportamentul conceput, precum și înțelegerea caracterului prejudiciabil al faptei săvârșite. Prin urmare, făptuitorul conștientizează că comportamentul manifestat, concretizat în îndemnul sau determinarea la prostituție ori în înlesnirea practicării prostituției, fie în tragerea de foloase de pe urma practicării prostituției (dacă fapta nu întrunește elementele traficului de ființe umane), atentează asupra unor relații sociale ocrotite de legea penală. Factorul volitiv al intenției în ipoteza proxenetismului se manifestă în dorința făptuitorului de a comite fapta prevăzută la art.220 CP RM.

Într-o altă ordine de idei, precizăm că în structura laturii subiective, alături de atitudinea psihică a persoanei față de fapta prevăzută de legea penală, mai intră: motivul, scopul și emoțiile.

Prin scopul infracțiunii se înțelege finalitatea urmărită prin săvârșirea faptei ce constituie elementul material al infracțiunii, obiectivul propus și reprezentat de făptuitor ca rezultat al acțiunii sau inacțiunii sale [2, p.193]. Cu privire la modul de inserare a scopului infracțiunii în textul legii penale, în doctrină se enunță că acesta devine semn obligatoriu atunci când este prevăzut expres în dispoziția normei incriminatoare sau când este dedus din natura juridică a infracțiunii [21, p.273].

¹ În Codul penal al României, proxenetismul este prevăzut la art.213 alin.(1)-(4), cu următorul conținut: (1) Determinarea sau înlesnirea practicării prostituției ori obținerea de foloase patrimoniale de pe urma practicării prostituției de către una sau mai multe persoane se pedepsește cu închisoarea de la 2 la 7 ani și interzicerea exercitării unor drepturi. (2) În cazul în care determinarea la începerea sau continuarea practicării prostituției s-a realizat prin constrângere, pedeapsa este închisoarea de la 3 la 10 ani și interzicerea exercitării unor drepturi. (3) Dacă faptele sunt săvârșite față de un minor, limitele speciale ale pedepsei se majorează cu jumătate. (4) Prin practicarea prostituției se înțelege întreținerea de acte sexuale cu diferite persoane în scopul obținerii de foloase patrimoniale pentru sine sau pentru altul.

Ne alăturăm punctului de vedere, potrivit căruia scopul infracțiunii de proxenetism constă în practicarea prostituției de către o altă persoană [6, p.1179]. Acest scop se desprinde din materialitatea faptei care se poate exprima în oricare dintre următoarele modalități: îndemn sau determinare la prostituție; înlesnire a practicării prostituției; tragere de foloase de pe urma practicării prostituției de către o altă persoană.

În sensul art.220 CP RM, printr-o „altă persoană” se are în vedere o terță persoană (alta decât făptuitorul), indiferent de sexul acesteia. De regulă, particularitățile victimei nu au relevanță la calificarea faptei, cu excepția ipotezei prevăzute la lit.b) alin.(2) art.220 CP RM. În această situație, răspunderea penală se agravează dacă victima are calitatea de femeie gravidă [22].

În ipoteza în care făptuitorul săvârșește acțiunea de determinare a unui minor la practicarea prostituției, aplicabil va fi alin.(1) art. 208 CP RM (cu precizarea că subiectul infracțiunii a atins vârsta de 18 ani), adică – atragerea minorului la activitate criminală sau determinarea lui la săvârșirea unor fapte imorale. Raționamentul aplicării alin.(1) art.208 în detrimentul alin.(1) art.220 CP RM în ipoteza determinării unui minor la prostituție este arătat în literatura juridică autohtonă: „Alegerea în cauză² am făcut-o reieșind nu din concurența dintre o normă specială și o normă generală: este extrem de dificil a stabili care normă din cele două este norma specială. Alegerea în cauză am făcut-o reieșind din regula fixată la alin.(2) art.(3) CP RM, potrivit căreia este interzisă interpretarea extensivă defavorabilă a legii penale. Aplicarea alin.(1) art.208 CP RM este mai favorabilă făptuitorului, în comparație cu aplicarea alin.(1) art.220 CP RM. Această concluzie reiese din confruntarea sancțiunilor pe care le conțin cele două norme” [6, p.1056].

Suntem de acord cu poziția autorilor. Într-adevăr, o altă soluție ar intra în contradicție cu principiile răspunderii penale. Totuși, nu putem să nu remarcăm discrepanța de ordin legislativ existentă: or, din examinarea sancțiunilor celor două norme (alin.(1) art.208 CP RM și alin.(1) art.220 CP RM)³ ar rezulta că, în viziunea legiuitorului, determinarea unui minor la prostituție prezintă o gravitate mai redusă în raport cu determinarea unui adult la prostituție.

În context atragem atenția că în dispoziția art.220 CP RM legiuitorul a prevăzut, pe lângă „determinarea” la prostituție, și alte modalități de comitere a faptei de proxenetism (îndemn la prostituție, înlesnire a practicării prostituției, tragere de foloase de pe urma practicării prostituției). Din acest raționament și în vederea clarificării soluției optime de aplicare a legii penale în ipoteza determinării unui minor la prostituție, considerăm oportună diferențierea răspunderii penale în sensul agravării, în ipoteza săvârșirii proxenetismului asupra unui minor.

La concret, propunem inserarea unei circumstanțe agravante suplimentare la alin.(2) art.220 CP RM – *cu bună știință asupra unui minor*. În context, este elocventă aserțiunea expusă de S.Copețchi: „Statutul juridico-penal al minorului se caracterizează prin prezența dreptului la o protecție înaltă a intereselor și prin obligația statului de a-l recunoaște ca victimă cu statut special” [23, p.71].

În altă privință, evidențiem că nu trebuie de pus semnul egalității între scopul traficului de ființe umane (incriminat la art.165 CP RM), care constă în exploatarea sexuală comercială sau necomercială, și scopul proxenetismului. În contextul delimitării acestor fapte, în literatura de specialitate se arată just: în cazul proxenetismului, făptuitorul trage foloase, dar și victima își însușește o parte substanțială din beneficii; în cazul traficului de ființe umane, întreaga activitate are loc în scopul exclusiv al exploatarei victimei, adică folosul obținut este însușit în întregime sau într-o proporție ce semnifică exploatarea de către traficanți [24].

Sub același aspect suntem de acord cu poziția Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău: *în cazul infracțiunii prevăzute la art.220 Cod penal „proxenetismul”, spre deosebire de infracțiunea prevăzută la art.165 Cod penal „trafic de ființe umane”, victima își dă acordul în mod nealterat, voința ei de a se prostitua aparținându-i în totalitate, în mod liber. Astfel, în cazul infracțiunii de proxenetism, victima își dă acceptul, consimte nestingherit (și întotdeauna în înțelegere cu făptuitorul) în vederea practicării prostituției, în scopul obținerii de avantaje reciproce* [25].

² În contextul celor afirmate, autorii critică soluția de calificare dintr-o speță, și anume: alin.(1) art.208 CP RM și alin.(1) art.220 CP RM, fiindcă a fost încălcat principiul de neadmitere a dublei sancționări a aceleiași fapte.

³ Conform legii penale autohtone, pentru fapta prevăzută la alin.(1) art.208 CP RM poate fi aplicată: amenda în mărime de la 550 la 850 unități convenționale sau muncă neremunerată în folosul comunității de la 150 la 200 de ore, sau închisoare de până la 5 ani; iar fapta specificată la alin.(1) art.220 CP RM se sancționează cu: amenda în mărime de la 650 la 1350 unități convenționale sau închisoarea de la 2 la 5 ani.

Din perspectivă comparată, precizăm că în art.243 din Codul penal al Azerbaidjanului [26] „Răspunderea pentru antrenarea la prostituție” este specificat un scop special la comiterea faptei: obținerea unui venit ori a altor beneficii.

În Codul penal al Ucrainei [27], la art.303 „Proxenetismul sau atragerea la practicarea prostituției”⁴ se conține o notă de concretizare prin care se definește proxenetismul: „Acțiunile unei persoane pentru asigurarea practicării prostituției de către altă persoană” (sublinierea ne aparține – *n.a.*). Suplimentar, la art.302 din Codul penal al Ucrainei este prevăzută răspunderea pentru „Crearea sau derularea bordelurilor și vinderea prostituției”. Răspunderea pentru această faptă se agravează dacă aceleași acțiuni sunt comise în scop de câștig (sublinierea ne aparține – *n.a.*). O circumstanță agravantă similară se regăsește la alin.(2) art.133² „Proxenetismul săvârșit în scopul obținerii de foloase mari” din Codul penal al Estoniei [28].

În practica judiciară autohtonă, la examinarea unei cauze de proxenetism s-a apreciat că „*scopul comiterii infracțiunii investigate a fost unul material și meschin de a obține mijloace financiare prin modalități cât mai ușoare și accesibile, și anume – din activitatea de prostituție a altor persoane*” [29].

Trebuie să remarcăm că tendința făptuitorului de a obține mijloace financiare în cazul proxenetismului se referă mai degrabă la imboldul care determină subiectul infracțiunii la luarea hotărârii infracționale și la punerea acesteia în aplicare – adică, motivul infracțiunii. Într-adevăr, în mai mult cazuri, motivul determină finalitatea urmărită de făptuitor. Or, după cum se arată în doctrina juridică, mobilul faptei face să apară în conștiința făptuitorului necesitatea unei anumite activități de natură să ducă la satisfacerea impulsului intern, scopul presupune reprezentarea clară a rezultatului acelei activități [2, p.193]. Chiar dacă făptuitorul ar urmări un scop de cupiditate sau alte scopuri similare, acest scop poate fi numai subsecvent (scop îndepărtat) scopului primar (scop imediat): practicarea prostituției de către o altă persoană.

Prezintă relevanță următoarele teze enunțate în doctrina de specialitate: „Motivul și scopul joacă un rol semnificativ la formarea vinovăției. Totodată, acestea au un caracter de sine stătător, de aceea nu trebuie confundate cu vinovăția. Pe de altă parte, motivul și scopul sunt organic legate între ele, în cele mai dese cazuri motivul fiind fundamentul scopului format” [21].

În doctrina penală se arată justificat că în calitate de motiv al proxenetismului cel mai frecvent se atestă interesul material [6, p.1179; 8, p.508]. Prin „interes material” se are în vedere „motivul generat de necesitatea făptuitorului de a-și spori activul patrimonial (de a obține sau de a reține un câștig material) sau de a-și micșora pasivul patrimonial (de a se elibera de cheltuieli materiale)” [6, p.174].

În practica judiciară, în rare cazuri, se arată concret motivele care au stat la baza săvârșirii infracțiunii de proxenetism, astfel fiind ignorată prevederea de la pct.1) alin.(1) art.394 din Codul de procedură penală adoptat de Parlamentul Republicii Moldova la 14.03.2003 [30]: „partea descriptivă a sentinței de condamnare trebuie să cuprindă, printre altele, motivele infracțiunii”.

Cu drept cuvânt se susține în literatura de specialitate: „Cunoașterea motivului infracțiunii dă răspuns la întrebarea „De ce s-a săvârșit infracțiunea?” și servește totdeauna la determinarea pericolozității infractorului și la stabilirea măsurii de apărare socială adecvate acestei pericolozități. Este, deci, o sarcină permanentă a organelor de urmărire penală și a instanțelor judecătorești de a stabili, în fiecare caz, mobilul conduitei antisociale a infractorului [2, p.192].

În plus, potrivit art.216 din Codul de procedură penală, în cursul urmăririi penale și judecării cauzei, organul de urmărire penală are obligația de a stabili cauzele și condițiile care au contribuit la săvârșirea infracțiunii. Bunăoară, sărăcia caracteristică anumitor grupuri sociale determină reprezentanții acestora la săvârșirea faptelor socialmente periculoase în scopul ameliorării situației materiale [31, p.217]. Într-adevăr, necesitățile (trebuințele) umane sunt primordiale în determinarea comportamentului uman, deși în literatura de specialitate stimulente care contribuie la formarea motivației sunt considerate, pe bună dreptate, și interesele, factorii emoționali [3, p.194].

În practica judiciară, în unele cazuri în calitate de motive ale infracțiunii prevăzute la art.220 CP RM au fost identificate: „*interesele personale*” [32]; „*interesul material*” [20]; „*insuficiența de surse bănești*” [33].

Într-o speță, foarte echivoc și nefundamentat este arătat în calitate de motiv al proxenetismului „*identificarea și îndemnarea, prin convingeri cu referire la condiții de muncă bune și salariu atrăgător, persoanelor de gen feminin din Republica Moldova în vederea practicării prostituției în Suedia*” [34].

⁴ La alin.(1) art.303 CP al Ucrainei este prevăzută răspunderea pentru fapta de atragere a unei persoane la practicarea prostituției sau forțarea acesteia la practicarea prostituției prin utilizarea înșelăciunii, șantajului sau stării de vulnerabilitate a acesteia, fie cu aplicarea ori prin amenințarea cu aplicarea violenței sau proxenetism.

În context, precizăm că, deși, de regulă, „interesul material” îl impulsionează pe făptuitor la comiterea proxenetismului, nu putem exclude în totalitate alte motive, cum ar fi: dorința făptuitorului de a oferi „un serviciu” unei persoane; dorința de a înjosi/defăima o persoană; invidia; răzbunarea; ura. La calificarea faptei de proxenetism, motivul infracțiunii nu are însemnătate, însă poate prezenta importanță la individualizarea faptei.

Uneori, mobilul (motivul – *n.a.*) poate fi egoist, tinzând la satisfacerea anumitor trebuințe personale de ordin material sau spiritual, alteori este altruist, generos, când vizează satisfacerea unor nevoi ale grupului social sau ale altor persoane decât subiectul și în care acesta nu este interesat decât moralmente [35, p.260]. Bineînțeles, de astfel de particularități se poate ține cont la individualizarea pedepsei.

În altă privință, specificăm că emoțiile acționează ca fundal pentru toate procesele care au loc în psihicul uman; prin urmare, ele sunt un element necesar al oricărei activități psihice umane, fiind incluse în conținutul laturii subiective. Însă, de regulă, semnificația lor juridică penală este neutră și nu este reflectată de legiuitor ca element structural al laturii subiective a infracțiunilor – cum este cazul infracțiunii prevăzute la art.220 CP RM.

În altă ordine de idei, ne vom concentra atenția asupra particularităților laturii subiective a proxenetismului săvârșit în ipoteza unor circumstanțe agravante prevăzute la alin.(2) și (3) art.220 CP RM:

Primo, venim cu unele precizări pe marginea circumstanței agravante indicate la lit.a) alin.(2) art.220 CP RM: *proxenetismul săvârșit asupra a două sau mai multor persoane*. Pentru a putea fi reținută circumstanța agravantă respectivă, făptuitorul trebuie să manifeste o intenție unică (dublată de un scop unic) de a săvârși oricare dintre acțiunile specificate la alin.(1) art.220 CP RM față de două sau mai multe persoane. Altfel spus, dacă din start a existat intenția de a săvârși oricare dintre acțiunile faptei examinate față de o singură persoană, fie față de mai multe persoane, nu avem niciun temei să nu atestăm prezența intenției infracționale unice.

În context, trebuie de remarcat că intenția unică poate fi realizată concomitent sau consecvent – ipoteză în care acțiunile cuprinse de aceeași intenție se realizează separat în timp în câteva episoade. În acest din urmă caz vom fi în prezența unei infracțiuni prelungite de proxenetism; prin urmare, răspunderea penală urmează să survină deopotrivă conform circumstanței agravante examinate.

Per a contrario, dacă se vor atesta intenții distincte, ne vom afla în situația unei pluralități de infracțiuni, sub forma unui concurs real.

Secundo, remarcăm că se atestă o lipsă de previzibilitate a legii în legătură cu lit.b) alin.(2) art.220 CP RM – *proxenetismul săvârșit asupra unei femei gravide*. Potrivit normei, lipsește cerința expresă ca făptuitorul să cunoască *cu bună știință* că femeia în privința căreia realizează acțiunile infracționale este gravidă. În atare conjunctură se poate aprecia eronat că circumstanța agravantă va fi aplicabilă chiar și atunci când făptuitorul nu cunoaște despre gravitatea femeii la comiterea faptei – apreciere ce vine în contradicție cu principiile răspunderii penale subiective (*nulla poena sine culpa*).

De lege lata, având în vedere că legiuitorul nu indică asupra cunoașterii de către făptuitor, cu bună știință, a stării de gravitate a femeii, considerăm că va fi aplicată circumstanța agravantă specificată la lit.b) alin.(2) art.220 CP RM chiar și atunci când făptuitorul doar admite că realizează acțiunile infracționale în privința unei femei gravide, fără a cunoaște cu certitudine starea de gravitate a acesteia. O asemenea concluzie derivă din analiza sistematică a normelor prevăzute în Codul penal al Republicii Moldova, spre exemplu: lit.e) alin.(2) art.145; lit.b) alin.(2) art.151; lit.c¹) alin.(2) art.152; lit.c) alin.(2) art.164; lit.c) alin.(2) art.166; lit.a) alin.(2) art.166¹ etc. – ipoteze în care făptuitorul trebuie să cunoască cu certitudine că femeia este gravidă.

Considerăm că lipsa sintagmei „cu bună știință” în textul circumstanței agravante specificate la lit.b) alin.(2) art.220 CP RM este o omisiune a autorității legislative, care face posibilă interpretarea extensivă defavorabilă a legii penale. Or, făptuitorului i se poate agrava nejustificat situația pentru unele circumstanțe despre care el nu cunoștea. Pe cale de consecință, necunoașterea exclude existența vinovăției în privința acestei circumstanțe. În prezența unor dubii privind cunoașterea de către făptuitor a faptului că femeia este gravidă, potrivit principiului *in dubio pro reo*, se va interpreta în favoarea lui.

În lumina celor relatate *supra*, recomandăm legiuitorului să redacteze circumstanța agravantă examinată, după modelul circumstanțelor prevăzute la lit.b¹ alin.(2) art.171, la lit.b¹ alin.(2) art.172 CP RM: *cu bună știință asupra unei femei gravide*.

Tertio – se impun unele clarificări și pe marginea circumstanței agravante prevăzute la lit.c) alin.(2) art.220 CP RM – *proxenetismul săvârșit de două sau mai multe persoane*. Răspunderea pentru proxenetismul săvârșit de două sau mai multe persoane poate fi reținută atunci când fapta este comisă în oricare din următoarele trei

ipoteze, tranșant descrise în literatura de specialitate [6, p.228-244]: 1) infracțiunea este săvârșită de doi sau mai mulți coautori; 2) infracțiunea este săvârșită de o persoană având semnele subiectului infracțiunii, împreună cu o persoană care nu are astfel de semne; 3) infracțiunea este săvârșită de o persoană având semnele subiectului infracțiunii, prin intermediul unei persoane care nu are astfel de semne.

În cazul în care proxenetismul este comis de doi sau mai mulți coautori necesarmente este să se ateste coeziunea subiectivă dintre aceștia, indiferent dacă între ei exista sau nu o înțelegere prealabilă la săvârșirea faptei. În celelalte cazuri, la calificarea faptei potrivit circumstanței agravante examinate comportă semnificație numai atitudinea psihică a persoanei care posedă semnele infracțiunii.

În cazul proxenetismului *săvârșit de un grup criminal organizat sau de o organizație criminală* (alin.(3) art.220 CP RM)⁵ se atestă o legătură subiectivă sporită între participanții la infracțiune. Spre deosebire de ipoteza în care două sau mai multe persoane s-au înțeles în prealabil în vederea săvârșirii proxenetismului, grupul criminal organizat (caracterizat prin stabilitate și prin prezența în componența sa a unui organizator) acționează și printr-un plan dinainte elaborat al activității infracționale comune, precum și prin repartizarea obligatorie a rolurilor între membrii grupului criminal organizat în timpul pregătirii acestei infracțiuni.

Pentru a exemplifica legătura subiectivă sporită și coordonată dintre membrii grupului criminal organizat în cazul proxenetismului, prezintă relevanță următoarele constatări dintr-o speță [36]: „*grupul criminal organizat avea un plan bine determinat de activitate infracțională, care includea mai multe etape, ca [...]*”; „*Astfel, O. M. și D. M., acționând conform rolului atribuit în cadrul grupului criminal organizat și condus de către el, împreună și prin înțelegere prealabilă cu alți membri ai grupului criminal organizat, urmărind scopul îndemnării și înlesnirii practicării prostituției de către alte persoane, precum și tragerii de foloase de pe urma practicării prostituției [...]*”; „*Ulterior, O. M. și D. M., acționând de comun acord cu ceilalți membri ai grupului criminal organizat, au înlesnit practicarea prostituției [...]*”; „*[...] E. O. care, acționând conform rolului repartizat, în scopul înlesnirii practicării prostituției [...]*” (sublinierile ne aparțin – n.a.).

Sub aspectul laturii subiective în cazul grupului criminal organizat, fiecare participant la o astfel de reuniune trebuie să conștientizeze că el face parte din grupul criminal, că participă la executarea parțială sau integrală a acțiunilor coordonate reciproc și că săvârșește împreună cu alți membri aceeași infracțiune cu repartizarea rolurilor, având un plan fixat din timp [37, p.31-32].

Potrivit alin.(1) art.47 CP RM, organizația criminală presupune „o reuniune de grupuri criminale organizate într-o comunitate stabilă, a cărei activitate se întemeiază pe diviziune, între membrii organizației și structurile ei, a funcțiilor de administrare, asigurare și executare a intențiilor criminale ale organizației în scopul de a influența activitatea economică și de altă natură a persoanelor fizice și juridice sau de a o controla, în alte forme, în vederea obținerii de avantaje și realizării de interese economice, financiare sau politice”.

Infracțiunea se consideră săvârșită de o organizație criminală dacă a fost comisă de un membru al acesteia în interesul ei sau de către o persoană care nu este membru al organizației respective, la însărcinarea acesteia (alin.(2) art.47 CP RM).

Concluzii

Rezultatele prezentului demers științific ne fac să ajungem la concluzia că infracțiunea de proxenetism poate fi săvârșită numai cu intenție directă. Scopul infracțiunii examinate constă în practicarea prostituției de către o altă persoană. Așadar, nu se admite confundarea scopului traficului de ființe umane, care constă în exploatarea sexuală comercială sau necomercială, cu scopul proxenetismului.

Motivul infracțiunii nu are relevanță la calificare potrivit art.220 CP RM, fiind un semn facultativ. La săvârșirea faptei prejudiciabile, făptuitorul poate fi ghidat de diverse motive. Cel mai frecvent însă se apreciază a fi interesul material.

Este criticabilă lipsa sintagmei „cu bună știință” în contextul circumstanței agravante prevăzute la lit.b) alin.(2) art.220 – proxenetismul săvârșit „asupra unei femei gravide”, întrucât este susceptibilă să genereze interpretarea extensivă defavorabilă a legii penale. Din acest considerent, în vederea racordării circumstanței examinate la cerința de previzibilitate a legii, inclusiv pentru a asigura o terminologie constantă și uniformă în legea penală (exigență ce concordă cu regulile înscrise la lit.c) alin.(1) art.54 din Legea cu privire la actele

⁵ Am omis intenționat examinarea circumstanței agravante specificate la lit.d) alin.(2) art.220 CP RM, cu precizarea că respectiva circumstanță agravantă o vom examina în cadrul unei cercetări separate referitoare la subiectul infracțiunii de proxenetism.

normative, nr.100 din 22.12.2017 [38]), cu titlu *de lege ferenda*, propunem inserarea în conținutul circumstanței agravante specificate la lit.b) alin.(2) art.220 CP RM a mențiunii „cu bună știință”.

Deopotrivă, în planul diferențierii răspunderii și pedepsei penale pentru ipoteza în care proxenetismul este săvârșit asupra unui minor, recomandăm inserarea unei circumstanțe agravante suplimentare la alin.(2) art.220 CP RM – *cu bună știință asupra unui minor*.

Referințe:

- GRAMA, M., BOTNARU, S., ȘAVGA, A., GROSU, V. *Drept penal. Partea Generală*. Volumul I. Chișinău: Tipografia Centrală, 2012. 328 p. ISBN 978-9975-53-083-5
- BULAI, C. *Manual de drept penal. Partea Generală*. București: ALL, 1997. 648 p. ISBN 973-9229-74-3
- БАУЛИН, Ю.В., ГОЛИК, Ю.В., ЗВЕЧАРОВСКИЙ, И.Э. *Российское уголовное право. Общая часть* / Под ред. В.С. Комиссарова. Санкт-петербург: Питер, 2005. 560 с. ISBN 5-469-00606-9
- VASILIU, T., PAVEL, D., ANTONIU, G., LUCINESCU, D., PAPADOPOLOU, V., RĂMUREANU, V. *Codul penal al R.S.R comentat și adnotat. Partea specială*. Volumul II. București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1976.
- BOȚIAN, E. *Drept penal. Partea Specială*. Disponibil: <http://www.roger-univ.ro/studenti/avizier-virtual/note-de-curs/drept-penal-partea-speciala.pdf> [Accesat: 02.07.2020]
- BRÎNZA, S., STATI, V. *Tratat de drept penal. Partea specială*. Volumul I. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015. 1326 p. ISBN 978-9975-53-469-7
- TĂNASE, A. Delimitarea traficului de ființe umane de unele infracțiuni adiacente. În: *Studia Universitatis*, 2011, nr.3(43), p.221-236. ISSN 1814-3199. Disponibil: <http://studiamsu.eu/wp-content/uploads/34.-p.221-236.pdf> [Accesat: 28.06.2020]
- ГЫРЛЯ, Л., ТАБАРЧА, Ю. *Уголовное право Республики Молдова: Часть Особенная*. Том I. Кишинев: Cartdidact, 2010, 712 с. ISBN 978-9975-4158-1-1
- BOTNARU, S., ȘAVGA, A., GROSU, V., GRAMA, M. *Drept penal. Partea Generală*. Chișinău: Cartier, 2005. 624 p. ISBN 9975-79-329-0
- ВЕТРОВ, Н.И. *Уголовное право. Общая часть: Учебник для вузов*. Москва: Юнити-Дана, Закон и право, 1999, 414 с. ISBN: 5-238-00121-5
- БАКУЛИНА, Л.В., БАЛАФЕНДИЕВ, А.М., БАЛЕЕВ, С.А. и др. *Уголовное право России. Общая часть: Учебник* / Под ред. Ф.Р. Сундурова, И.А. Тарханова. 2-е изд., перераб. и доп. Москва.: Статут, 2016. 864 с.
- BRÎNZA, S., STATI, V. Considerații teoretice și practice cu privire la infracțiunile care aduc atingere unor relații de conviețuire socială (art.220-222 CP RM). În: *Studia Universitatis*, 2015, nr.11, p.39-54. ISSN 1814-3199. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/39-54_Consideratii%20teoretice%20si%20practice%20cu%20privire%20la%20infracțiunile%20care%20aduc%20atingere%20unor%20relatii%20de%20conviețuire%20sociala.pdf [Accesat: 28.06.2020]
- Sentiința jud. Chișinău, sediul Buiucani, din 25 februarie 2020 (dosar nr.1-112/2019, jud. Eugeniu Beșelea). Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/2cc94dd2-0b18-4b1a-908c-77f35edd462d [Accesat: 26.06.2020]
- Sentiința jud. Chișinău, sediul Buiucani din 31 ianuarie 2020 (dosar nr. 1-4494/2019, jud. Elena Ungureanu). Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/e42d53d4-b63a-46da-bca0-18e82ed7b948 [Accesat: 26.06.2020]
- Sentiința jud. Chișinău, sediul Buiucani, din 04 noiembrie 2019 (dosar nr.1-859/2019, jud. Aureliu Postică). Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/03e1518b-6a2c-4523-bc0f-4119c62183ae [Accesat: 26.06.2020]
- Decizia Curții de Apel Chișinău din 20 martie 2017 (dosar nr.1a-1064/16, jud. Robu Oxana, Liubovi Brînza, Furdui Sergiu). Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/83936f55-8529-e711-80d3-0050568b4ab5 [Accesat: 26.06.2020]
- Decizia Curții de Apel Chișinău din 13 iunie 2018 (dosar nr.1a-1069/2018, jud. Oxana Robu, Igor Mănăscuță, Svetlana Balmuș). Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/590231a1-9b85-e811-80d6-0050568b7027 [Accesat: 26.06.2020]
- Decizia Curții de Apel Chișinău din 09 octombrie 2019 (dosar nr.1a-1507/2019, jud. Oxana Robu, Igor Mănăscuță, Silvia Gîrbu). Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/876e67ec-10ec-454a-9cc8-65e652193d4b [Accesat: 26.06.2020]
- Decizia Curții de Apel Chișinău din 07 mai 2019 (dosar nr.1a-2380, jud. Iordan Iurie, Ursu Ludmila, Furdui Sergiu). Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/c6cf21b2-929d-e911-80d8-0050568b7027 [Accesat: 26.06.2020]

20. Decizia Curții de Apel Bălți din 14 martie 2019 (dosar nr.1a-585/2016, jud. Ion Talpa, Oleg Moraru, Svetlana Șleahțișki). Disponibil: https://cab.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/a39d4a58-ae5b-e911-80da-0050568b4d5b [Accesat: 26.06.2020]
21. COPEȚCHI, S., HADÎRCA, I. *Calificarea infracțiunilor*: Note de curs. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015. 352 p.
22. Decizia Curții Constituționale a Republicii Moldova nr.49 din 31-05-2018 de inadmisibilitate a sesizării nr.62g/2018 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolul 220 din Codul penal. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr.85-294.
23. COPEȚCHI, S. *Răspunderea penală pentru atragerea minorilor la activitate criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale*. Chișinău: Foxtrot, 2014.
24. BRÎNZĂ, S., STATI, V. Delimitarea traficului de ființe umane și a traficului de copii de infracțiunile conexe: experiența Republicii Moldova. În: *Jurnalul de Studii Juridice* (Iași, România), 2009, nr.1-2, p.39-58.
25. Decizia Curții de Apel Chișinău din 09 octombrie 2019 (dosar nr.1a-1507/2019, jud. Oxana Robu, Igor Mânăscuță, Silvia Gîrbu). [Accesat: 26.06.2020] Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/876e67ec-10ec-454a-9cc8-65e652193d4bg
26. Codul penal al Azerbaidjanului. Disponibil: https://www.legislationline.org/download/id/8304/file/Azerbaijan_CC_am2018_en.pdf [Accesat: 27.06.2020]
27. Codul penal al Ucrainei. Disponibil: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> [Accesat: 27.06.2020]
28. Codul penal al Estoniei. Disponibil: https://www.legislationline.org/download/id/8244/file/Estonia_CC_am_2019_en.pdf [Accesat: 27.06.2020]
29. Sentința jud. Chișinău, sediul Buiucani, din 05 mai 2020 (dosar nr.1-4817/2019, jud. Lupașco Lilia). Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/abf6a4-7a1c-4af9-9963-1542f02a7fc4 [Accesat: 26.06.2020]
30. Codul de procedură penală al Republicii Moldova nr.122 din 14.03.2003. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2003, nr.104-110.
31. MITROI, C. Cauzele și condițiile criminalității în săvârșirea infracțiunii de omor asupra soțului, soției sau unei rude apropiate. În: *Studii juridice universitare*, 2011, nr.3-4(15-16), p.212-231.
32. Decizia Curții de Apel Chișinău din 07 mai 2019 (dosar nr.1a-2380/18, jud. Iordan Iurie, Ursu Ludmila, Furdui Sergiu). Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/c6cf21b2-929d-e911-80d8-0050568b70 [Accesat: 26.06.2020]
33. Sentința jud. Chișinău, sediul Buiucani, din 27 noiembrie 2019 (dosar nr. 1-1642/2019, jud. Bejenari Olga). Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/46e9fb7c-f8af-48c2-b298-24e047cc79b4 [Accesat: 26.06.2020]
34. Decizia Curții de Apel Chișinău din 06 noiembrie 2019 (dosar nr.1r-194/19, jud. Pleșca Ion, Negru Maria, Spoială Alexandru). Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/9a7475e6-8eb1-49b4-9f49-fefcfb16d51d [Accesat: 26.06.2020]
35. CIOCLEI, V. *Mobilul în conduita criminală*. București: ALL Beck, 1999, 317 p. ISBN: 973-9435-63-7
36. Decizia Curții de Apel Chișinău din 21 mai 2020 (dosar nr.1a-815/19, jud. Teleucă Stelian, Gîrbu Silvia, Furdui Sergiu). Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/e7cb5f34-ce4c-4053-b984-ff5290f53d52 [Accesat: 26.06.2020]
37. ГАЛИАКБАРОВ, Р. *Квалификация групповых преступлений*. Москва: Юридическая литература, 1980. 80 с.
38. Legea cu privire la actele normative, nr.100 din 22.12.2017. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr.7-17.

Date despre autor:

Eduard CALMAȚUI, doctorand, Școala doctorală *Științe Juridice*, Universitatea de Stat din Moldova.

E-mail: calmatuieduard@gmail.com

ORCID: 0000-0003-4926-0084

Prezentat la 03.07.2020